

Zonen & dochters profeteren

HENK FOLKERS, MAAIKE HARMSSEN, ALMATINE LEENE
EN MAARTEN VERKERK (REDACTIE)

ZONEN & DOCHTERS PROFETEREN

MANVROUW&KERK

AUTEURS

Albert Balk
Wilmer Blijdorp
Jetty Boerma-Buurman
Emo Bos
Wim de Bruin
Laura Dijkhuizen
Piet Dorland
Henk Folkers
Dien de Haan
George Harinck
Maaïke Harmsen
Annemiek de Jonge
Almatine Leene

Gert Meijer
Joke Parre-Hartog
Hans Schaeffer
Gerrit Schutte
Coby van der Stoep
Thijs Tromp
Elly Urban
Maarten Verkerk
Nienke Verkerk-Vegter
Jan Wessels
Mieke Wilcke-van der Linden
Paulien Zeeman-Lens

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

De Bijbelteksten in deze uitgave zijn ontleend aan de NBV, © 2004 Nederlands Bijbelgenootschap, Haarlem.

ISBN 978 90 239 7127 6

NUR 700

Ontwerp omslag: Flashworks.nl

Lay-out en dtp binnenwerk: Gewoon Geertje

© 2016 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Inhoudsopgave

Woord vooraf	7
1. Uw zonen en dochters profeteren	9
2. Zoals het ooit bedoeld was...	17
3. De mens wordt man en vrouw	29
4. Zondeval en vloek	40
5. De rechtspositie van vrouwen in de Bijbel	55
6. Jezus en vrouwen	73
7. Pinksteren, doop en profetie	84
8. Hoe spreekt de Bijbel over ambten?	95
9. Ambten in de kerk na de apostelen	112
10. Als mannen gaan dienen...	124
11. Dochters van Eva	142
12. Profeteren, bidden en vragen stellen	159
13. Sekse, sekseverschillen en ambt	175
14. De kerk verandert telkens	192
15. Kerk-zijn in de eenentwintigste eeuw	212
Verantwoording	228
Noten	230
Literatuur	261
Tekstregister	275
Personalía	283

Woord vooraf

Een boek schrijven over het onderwerp ‘mannen en vrouwen in de kerk’ is een spannende onderneming. Allereerst omdat er in het verleden al veel boeken hierover zijn verschenen. Alles is toch al gezegd? Er is inderdaad al veel geschreven, maar alles is zeker nog niet gezegd. De cultuur, kerk en wetenschap veranderen voortdurend. Er zijn nieuwe inzichten die we graag willen delen. Het vraagstuk van de positie van mannen en vrouwen in de gemeente van Christus is ingewikkeld, omdat het vele benaderingen en invalshoeken kent. Bijvoorbeeld vanuit de hermeneutiek (hoe lees ik de Bijbel?), de geschiedenis (hoe ging het vroeger?), wetenschap (wat laat onderzoek zien?), dogmatiek (hoe kunnen we er systematisch over nadenken?) of exegese (hoe moeten we bijbelteksten uitleggen?). Al deze invalshoeken dragen bij aan de discussie en daarom komt in dit boek een heel aantal ervan aan de orde. Dat maakt dit boek uniek. Maar er zijn ook nog andere redenen.

Dit boekproject is ook uniek omdat er vijftientig vrouwen en mannen aan hebben meegewerkt. De auteurs komen vrijwel allemaal uit kerken waar vrouwen niet worden toegelaten tot alle taken, ambten en bedieningen.¹ Onder ons zijn jongeren, ouderen, predikanten, ouderlingen, theologen, filosofen, historici, juristen, classici en sociologen. We hebben allemaal geworsteld met de vraag naar de rollen van mannen en vrouwen in de kerk in onze huidige tijd en in de afgelopen eeuwen. We zijn allemaal op een gelovige wijze de Bijbel doorgekropen en hebben bepaalde antwoorden gevonden. In dit boek zetten we onze zoektocht voort; maar dan gezamenlijk, en delen we onze ervaringen en inzichten met elkaar. Onze ervaringen zijn verschillend: sommigen van ons zijn man en hebben op allerlei manieren in het ambt gediend of doen dat nog steeds. Anderen zijn vrouw, kwamen voor ‘gesloten deuren’ te staan en zijn uitgeweken naar een ander beroep of naar een andere kerk. Weer anderen hebben zich al lang met dit onderwerp beziggehouden en hebben ervaren dat hun bezinning niet door iedereen gewaardeerd werd. Ook onze achtergronden en inzichten zijn verschillend. Deze diversiteit heeft onze zoektocht alleen maar goed gedaan. Ten slotte, we zijn allemaal (weer) geraakt en verrast over hoe positief de Bijbel spreekt over het spreken en leiden van vrouwen.

De zoektocht willen we niet beperken tot de auteurs van dit boek. We hopen dat u/jij als lezer daar deel van zult worden. Het gesprek over dit onderwerp vindt te weinig plaats en dat betreuren we. Het zou iedereen in de kerk moeten raken, want het gaat om Gods schepping en zijn koninkrijk. Daarom vinden we dit onderwerp belangrijk. We geloven – met Paulus – dat alle gaven nodig zijn voor de verkondiging van het evangelie en de opbouw van de gemeente. Niet alleen de gaven van mannen, maar ook die van vrouwen. We nemen Gods Woord serieus. Daarom is kennis over dit complexe onderwerp noodzakelijk en die hebben we in dit boek bijeengebracht.

Dit boek is ook een gewaagde onderneming omdat met name dit debat veel emoties kent, gemakkelijk ontspoord en tot polarisatie leidt. Christenen maken elkaar verwijten en doen elkaar tekort. De invloed van de zondeval is juist in de relatie tussen mannen en vrouwen goed merkbaar. We hopen dat dit boek bijdraagt aan een positief gesprek waarin we Gods eer zoeken en zijn Woord en Geest serieus nemen. We hopen ook dat verschillende opinies ons dichter bij elkaar zullen brengen in plaats van uit elkaar drijven.

In dit boek staan drie soorten kaders. In het kader ‘Verdieping’ wordt aanvullend materiaal geboden, in ‘In gesprek met...’ gaan we in discussie met een andere auteur en in ‘Stop en denk na’ nodigen we de lezer om een bepaald onderwerp nader te doordenken. Het voordeel van kaders is dat nieuwe inzichten, dialogen en kritische vragen gepresenteerd kunnen worden zonder dat de lijn van de hoofdtekst onderbroken wordt. Dit betekent ook dat de lezer in eerste instantie ervoor kan kiezen om de kaders over te slaan.

Op de websites <https://manvrouwkerk.wordpress.com/> en www.boekencentrum.nl/ staat een handleiding voor de bespreking van dit onderwerp in groepen. Deze handleiding is gratis te downloaden.

In dit boek worden diverse argumenten en argumentatielijnen besproken. Ook onderling verschillen we hier en daar van mening, maar daarmee onderkennen we juist de diversiteit en eenheid van het lichaam van Christus. God heeft ons aan elkaar gegeven en dat is inderdaad een gewaagde onderneming geweest!

De redactie
Juni 2016

1. Uw zonen en dochters profeteren

In dit hoofdstuk bespreken we de gevoeligheden en moeilijkheden die er zijn om de discussie over de positie van vrouwen in de kerk aan de orde te stellen. We laten zien dat het argument 'we moeten meegaan met de tijd' niet afdoende is om tot de conclusie te komen dat vrouwen toegelaten mogen worden tot alle ambten. Het is wel een goede en legitieme aanleiding om na te denken over dit onderwerp, of we nu voor- of tegenstanders zijn. Het hoofdstuk sluit af met een kort overzicht van wat in dit boek aan de orde komt.

1. Een kunstwerk op een rotonde

De discussie over de rol van vrouwen in de kerk is te vergelijken met een uniek kunstwerk op een prominente rotonde. Het kunstwerk staat goed zichtbaar midden op de rotonde, maar we rijden er allemaal omheen en bekijken het nooit van dichtbij. We zien elke zondag in de kerk dat vrouwen niet mogen preken en slechts mannen voorgedragen worden voor de ambten van predikant, ouderling en diaken.¹ We zijn er aan gewend en denken er niet over na. Maar voor buitenstaanders is het meteen duidelijk: in de kerk worden mannen en vrouwen verschillend gezien en behandeld. Als er vragen over komen dan reageren we meestal als volgt: We zien mannen en vrouwen niet als gelijk, maar wel als gelijkwaardig. En daarmee is vaak alles gezegd.

Zo rijden we om het kunstwerk heen, zonder erover na te denken wat we bedoelen met gelijk en gelijkwaardig. Als de gemeente gevraagd wordt namen op te geven van 'broeders die men geschikt acht' wordt wel verteld waarom het *bekwame* mannen moeten zijn, maar niet waarom het geen vrouwen mogen zijn. Vrouwen die een roeping ervaren, krijgen weinig ruimte om aan de roeping gehoor te geven. Al jaren vertrekken begaafde vrouwen – noodgedwongen – naar andere kerken waar die ruimte wel is. Bij de catechese, in preken of op gemeentevergaderingen komt het onderwerp nauwelijks aan de orde. Hoe komt dat?

2. Niet alles wat belangrijk is, is urgent

Volgens de laatste cijfers van het rapport *God in Nederland* (2016) is minder dan 5% van alle Nederlanders lid van een kleine protestantse kerk, en minder dan 30% lid van de Protestantse Kerk in Nederland. Nederland is

een zendingsland geworden.² Daarom is er veel aandacht voor een krachtige verkondiging van het evangelie. Binnen en buiten de kerk leeft het missionair kerk-zijn. Er is de afgelopen jaren veel bezinning op gang gekomen over kerk-zijn in een postmoderne tijd. Er wordt veel geld, energie en tijd gestopt in missionaire projecten, het opleiden van pioniers en het aantrekkelijker maken van de kerkdienst voor buitenstaanders. Dan lijkt een ‘binnenkerkelijk’ onderwerp als vrouwelijke ambtsdragers moeilijk uit te leggen: waarom nu, waarom niet alle aandacht gegeven aan onderwerpen die dichter bij de kern van kerk-zijn liggen? Er zijn toch urgentere onderwerpen dan de openstelling van het ambt voor vrouwen? Nu is niet alles wat belangrijk is ook urgent te noemen. Het onderwerp vrouwelijke ambtsdragers is typisch een onderwerp dat maar blijft liggen omdat het geen prioriteit krijgt. Kerken hebben immers ook kerkverlating, gefrustreerde jongeren en kapotte huwelijken op hun agenda staan. Allemaal urgent en echt belangrijk. We kunnen niet ontkennen dat de discussie over vrouwelijke ambtsdragers ook over een jaar, of over twee jaar gevoerd kan worden. Maar zo zijn er meer onderwerpen in de kerk waarvoor je bewust tijd moet vrijmaken, omdat ze misschien minder urgent maar wel belangrijk zijn. En, zoals we aan het begin van dit hoofdstuk al aangaven, juist dit onderwerp is met het oog op buitenstaanders van groot belang.

Aan de ene kant heeft het gesprek over de positie van mannen en vrouwen in de kerk ook gewoon tijd nodig. Aan de andere kant staat het al tientallen jaren op de agenda. Daarnaast is het van belang dat iedereen zich op deze vragen bezint. Het gaat uiteindelijk niet alleen over ambtsdragers en vrouwen, maar over alle leden van de gemeente, mannen en vrouwen. Als we vrouwen beperken in hun (toekomstige) rollen in de kerk, beperken we ook mannen in hun verwachtingen en mogelijkheden. We maken hokken en hekjes om alle gemeenteleden en verwachten dat zij zich op bepaalde manieren gedragen. Soms geven we hun taken die niet bij hun gaven passen. Dat is een verlies, want we hebben iedereen nodig om lichaam van Christus te zijn, ieder met zijn of haar specifieke gaven! We zijn geschapen om elkaar aan te vullen. Wie kiest voor de status quo doet de Geest en Gods schepping tekort. Maar dat vraagt wel de nodige inspanningen, want het onderwerp kan niet worden afgedaan met een eenmalig gesprek over je ‘gevoel’ of ‘standpunt’ over dit thema.

3. Lakmoesproef

Een mening over de positie van mannen en vrouwen in de kerk was lange tijd een soort lakmoesproef van orthodoxie en bijbelgetrouwheid voor christenen en kerken onderling: wie voor vrouwelijke ambtsdragers was, stond bekend als vrijzinnig. Maar ook in 2016 wordt aan iemands standpunt over dit onderwerp nog vaak een oordeel over bijbelgetrouwheid verbonden. Niets is dodelijker voor de kerk dan dat. De discussie over vrouw en ambt kan niet beslecht worden met uitspraken als ‘je zult wel een nieuwe manier van bijbeluitleg moeten hanteren als je vrouwelijke ambtsdragers wilt invoeren’. Bij veel onderwerpen zijn christenen het niet met elkaar eens en dit is er slechts één van. Het is eerlijk om te erkennen dat de Bijbel geen klip en klaar antwoord geeft op onze vraag naar de ambten in de eenentwintigste eeuw. In het vervolg van dit boek zal dat ook duidelijk naar voren komen. Het gesprek kan in elk geval niet worden afgedaan met het noemen van twee bijbelteksten, de zogenaamde zwijgteksten. Daarmee doen we Gods Woord tekort. Als we de hele Schrift serieus nemen dan valt er veel meer te zeggen over de ‘vrouwenkwestie’.

4. De ‘sluierroute’

Voor sommigen is het standpunt van de veranderende maatschappij het eindargument. Zij zeggen: De veranderende maatschappij gaat in tegen de Bijbel en we moeten er alles aan doen om als kerk ‘anders’ te blijven. En juist uit het feit dat mannen en vrouwen niet dezelfde rollen hebben in de kerk blijkt dat Gods Woord in de kerk gezag heeft. Maar dan is het wel de vraag waarom juist dit onderwerp dat zou moeten laten zien, en waarom we andere teksten, bijvoorbeeld die over de sluier of hoofdbedekking van de vrouw (1 Kor. 11:2-16), niet gebruiken als teken dat we de Bijbel serieus nemen.

De veranderende maatschappij is soms ook op de tegenovergestelde manier het eindargument: de Bijbel is contextueel bepaald en moet daarom contextueel gelezen worden. De Bijbel wordt immers in veel andere zaken ook al contextueel gelezen. Neem de slavernij als voorbeeld. Christenen werpen zich tegenwoordig juist op als bevrijders van slaven, zoals in een organisatie als *International Justice Mission*.

De sluier van de vrouw – tijdens het bidden en profeteren (1 Kor. 11:2-16) – zou dan een ander voorbeeld zijn dat de Bijbel contextueel gelezen moet worden. De sluier had immers in die tijd een bepaalde betekenis die nu niet meer van belang is en daarom hoeft die sluier niet meer in de kerk gedragen te worden. Dit soort voorbeelden worden gebruikt om duidelijk

te maken dat we, vanwege een veranderende maatschappij, vrouwen niet meer mogen uitsluiten van het ambt.

We noemen deze denkroute in de discussie voor het gemak de 'sluier-route', omdat ze recht wil doen aan het gezag van Gods Woord, en ook de context van iedere bijbeltekst wil verdisconteren. Aan de ene kant lijkt het een sterk argument dat de verkondiging van het evangelie niet ingeperkt mag worden door een ouderwetse cultuur in de kerk. Maar niet alles uit het verleden is slecht. 'Ouderwetse' christelijke waarden als gastvrijheid, tevredenheid en bescheidenheid staan vaak haaks op onze huidige maatschappij. Het evangelie van genade voor zondaars is ook tegendraads en gaat tegen onze cultuur in. Toch leggen we die waarden en gewoonten niet af om het evangelie te verkondigen. We houden er juist aan vast, omdat wij die waarden bijbels vinden dan de waarden in onze cultuur. Argumenten als 'dit staat anders haaks op onze cultuur' of 'vrouwen achterstellen doet afbreuk aan de verkondiging van het evangelie' zijn op zichzelf nooit doorslaggevend om vrouwen toe te laten tot de ambten. Er moeten andere, grondige redenen in de uitleg en begrijpen van Gods Woord zijn, om vrouwen toe te laten tot alle ambten en taken in de kerk.

Er worden veel kritische vragen gesteld over de toelating van vrouwen in de ambten. We geven er enkele. Gaat het niet om slechts een heel klein percentage van vrouwen dat zich geroepen voelt om een ambt te vervullen? Als vrouwen al veel pastorale taken doen, waarom moeten ze dan per se ouderling willen worden? Is het openstellen van de ambten voor vrouwen wel de verontrusting en vervreemding onder kerkleden waard? Vrouwen die toch predikant willen worden, kunnen die niet beter naar een andere kerk gaan? Vrouwen mogen immers steeds meer onderwijs- en leidinggevende taken in de kerken vervullen, waarom zouden zij die laatste 5% aan taken die nog door mannen vervuld worden, ook nog willen doen? Kortom, wat levert de discussie nu op, en voor wie?

5. De Pinkster route

In plaats van het kunstwerk op de rotonde voorbij te snellen, moeten we ernaartoe lopen, het bekijken en het op waarde schatten: welke bijbelse materialen zijn er eigenlijk gebruikt? Welke niet? En staan we wel op wetenschappelijk vaste grond als we zeggen dat mannen en vrouwen verschillen, dat de een geschikt is voor leidinggeven, en de ander alleen geschikt voor ondersteunen? Wat is er allemaal in andere kerken en in andere tijden hierover gezegd? Is dat de afgelopen tweeduizend jaar steeds

hetzelfde geweest? Wat was de positie die God bedoeld had? Wat gaat er gebeuren als we – met nieuwe inzichten – gaan kijken naar die zwijgteksten? En wat als we meer aandacht gaan geven aan de betekenis van de spreekteksten?

Het is nodig om een grondige onderbouwing te geven van onze visie op man, vrouw en kerk. De ‘sluierroute’ lijkt voor veel kerkleden ‘stilzwijgend’ de enige denkroute te worden: om de context de boventoon te laten voeren in deze discussie. Dat zien we terug in de praktijk waarin vrouwen al veel meer taken doen dan in het verleden.³ De sluierroute, hoeveel voordelen die ook heeft, heeft iets onbevredigends. Eigenlijk voeren we praktisch in wat we bijbels niet willen onderbouwen. Vanuit theologisch oogpunt lijkt dit ook onwenselijk. De gereformeerde theologie zou toch mede leiding moeten geven aan dit soort discussies? Zij zou zich toch niet moeten beperken tot het – vele jaren later – legitimeren van gemaakte keuzes?

Daarnaast is het belangrijk om na te denken over de boodschap die we aan toekomstige generaties meisjes willen geven. We schrijven heel bewust: meisjes. Zij zien nu dat mannen geroepen kunnen worden tot een ambt en vrouwen niet. En daar stemmen ze hun geestelijke verwachtingen met betrekking tot hun gaven, hun roeping in de kerk en hun relatie naar God op af. Ze volgen nu de redenering: ik kan later geen predikant worden, dus heb ik vast ook niet de gave om te prediken. Ik mag geen ouderling worden, dus heb ik ook vast niet de gave van het leidinggeven. Ik ben immers anders dan jongens en ontwikkel me ook anders dan jongens. Daarmee worden de verwachtingen van meisjes over hun gaven en talenten een *selffulfilling prophecy*: het beeld dat ze van zichzelf hebben wordt vanzelf werkelijkheid. Ze ontwikkelen zich als ondersteunend en vinden hun vrouwelijke identiteit daarin.

De profetie van Joël 3:1 werd werkelijkheid in Jeruzalem: de gaven van de heilige Geest werden over alle mensen uitgestort, zonen en dochters gingen profeteren, jongeren zagen visioenen en ouderen droomden gezichten (Hand. 2:17). Niemand begreep precies wat er gebeurde: waren die simpele mensen, vissers, vrouwen en mannen, misschien dronken geworden? Als eeuwenlang alleen een priester of een rabbi Gods Woord gesproken heeft, moet het wel heel vreemd zijn geweest om een groep gelovigen – honderdtwintig mannen en vrouwen – opeens te horen profeteren, en ook nog niet alleen in de heilige taal, maar in alle talen!

Onze droom is dat jongens en meisjes de verwachting mogen hebben dat zij later alle gaven die de Geest hun geeft voor de opbouw van de kerk

mogen gebruiken. Onze droom is dat jongens en meisjes beseffen dat zij misschien geroepen kunnen worden tot een van de ambten, en daarom nu al bij zichzelf te rade gaan of zij die gaven kunnen en willen ontwikkelen. Zo kunnen jongens en mannen, ook zij die geen leidinggevende capaciteiten hebben, zich volledig ontwikkelen tot mannen in dienst van God, zonder zich minder mannelijk te voelen. En vrouwen die de gave hebben om te preken en leiding te geven, kunnen zich ontwikkelen tot vrouwen in dienst van God, zonder zich onvrouwelijk te voelen. Petrus haalt in Handelingen 2 de tekst uit Joël aan. Dat onze dochters zouden gaan profeteren was voorspeld. En in de tijd van Pinksteren is het ondenkbare ook echt gebeurd. We hopen dat onze dochters en zonen ook de heilige Geest zullen ontvangen, en zo anderen kunnen vertellen over Gods koninkrijk.

6. Het kunstwerk onderzocht

We gaan het kunstwerk op de rotonde dus nader onderzoeken. Dat doen we met behulp van de vele disciplines die de schrijvers vertegenwoordigen. We gaan langs exegetisch, juridisch en historisch onderzoek, en langs wetenschappelijke en filosofische denklijnen, kijken naar wat er te zeggen valt over dit onderwerp.

In het tweede hoofdstuk bespreken we hoe het oorspronkelijk was tussen God en mens. Genesis 1 verhaalt de schepping van de mens naar het beeld van God: daarin zijn mannen en vrouwen gelijk en gelijkwaardig. Aan hen beiden wordt een opdracht gegeven die hun mens-zijn bepaalt: zowel de zorg voor elkaar (en voor hun nakomelingen), als de zorg voor de schepping (heerschappij). Die opdracht kan door Christus en de Geest nog steeds worden vervuld en daarvoor hebben mannen en vrouwen elkaar nodig.

Het derde hoofdstuk bespreekt Genesis 2. Op exegetische gronden maken we de keuze om dit als vervolg op Genesis 1 te zien en niet als 'tweede' scheppingsverhaal. In Genesis 2 is er veel aandacht voor de schepping van man en vrouw. We lezen over een mens die aan de slag gaat en tot de ontdekking komt dat hij het niet alleen kan. In dit hoofdstuk komen veel fundamentele teksten aan de orde: het namen geven van de dieren, Eva als helper op zijn niveau, en de man die zijn ouders verlaat.

Hoofdstuk 4 gaat in op de vraag wat de vloek van Genesis 3 betekent voor mannen en vrouwen. In de eerste plaats in hun verhouding tot God en vervolgens in hun verhouding tot elkaar. De vloek heeft een patroon: hij zal over haar heersen. De gevolgen van de zondeval vinden we overal

terug. Samengevat: zoals mannen vechten tegen de doornen en de distels, zo moeten zij ook vechten tegen hun neiging om over vrouwen te heersen. We laten zien dat die attitude van heersen zich als onderstroom in de hele cultuur genesteld heeft. Ook christenen en christelijke kerken zijn door deze onderstroom beïnvloed.

Hoofdstuk 5 van het boek gaat over de sociale, juridische en religieuze positie van de vrouw in het Oude en Nieuwe Testament. In deze analyse komen de gevolgen van de vloek scherp naar voren: in Israël – evenals in de omliggende volken – hadden vrouwen een ondergeschikte positie.

Hoofdstuk 6 beschrijft de rol van de vrouwen tijdens Jezus' leven op aarde. Onder andere hoe ze volop de gelegenheid kregen (en namen!) om discipel te worden. In dit hoofdstuk gaan we ook in op de vraag waarom twaalf mannelijke leerlingen van Jezus als apostelen het fundament vormen van de nieuwtestamentische kerk.

Hoofdstuk 7 gaat over Pinksteren, de doop en de rol van vrouwen. Het feit dat in het nieuwe verbond zowel vrouwen als mannen het inlijvingsritueel (de doop) moesten ondergaan, is onderbelicht geweest in de geschiedenis van de exegese. Maar het is een belangrijke vraag: waarom hoefden vrouwen in de oude bedeling geen teken van het verbond te krijgen? En waarom wel in het nieuwe tijdperk? En waarom wordt dat niet uitgelegd in het Nieuwe Testament, maar alleen verteld? Ook het onderwijs van Paulus krijgt hier de aandacht: vrouwen spreken, profeteren en bidden in de vergadering van de gemeente.

Hoofdstuk 8 zoomt, vanuit de kerkelijke visie op het ambt, in op ambten en ambtelijke taken in het Oude en Nieuwe Testament. We komen tot de verrassende conclusie dat vrouwen daarbij nergens worden uitgesloten. Kerkelijke ambten baseren op de positie van de oudsten in het Oude en Nieuwe Testament is daarentegen wel problematisch.

Hoofdstuk 9 gaat over de ambten die voortkomen uit Christus' opdracht om de wereld in te gaan en leerlingen te maken. Dit hoofdstuk is aan de ene kant het vervolg op hoofdstuk 8, waarin we het begrip 'oudste' in het Oude en Nieuwe Testament bespreken. Maar ook een vervolg op hoofdstuk 7, waarin we een veelheid aan taken en rollen zien die niet één-op-één te relateren zijn aan ambten van predikant, ouderling en diaken.

Hoofdstuk 10 gaat over dienende mannen en het beeld van God zijn van man en vrouw. De grote invloed van Pinksteren blijkt uit Efeze 5: mannen worden opgeroepen om zich over te geven aan – beter: op te offeren voor – hun vrouw. Opvallend is dat Paulus mannen niet oproept om over hun vrouw te heersen, maar zich voor haar op te offeren en haar lief te